

لغو تحریم‌ها؛ امکان و چگونگی

- حسین روزبه / دانشجوی دکترای روابط بین‌الملل

ایالات متحده همچنین از فشار دیپلماتیک، نهادهای چندملیتی و دیگر تدابیر به منظور تغییر رفتار کشور مورد نظر سود می‌جوید. تحریم‌ها بویژه هنگامی که با مشارکت جامعه بین‌المللی به کار بسته شوند ابزار نیرومندی است.^۱ برنامه اقدام مشترک که سال

نیز استفاده کرده است، درک این نکته شایان اهمیت است که تحریم‌ها تنها تاکتیک‌هایی هستند که در چارچوب یک راهبرد وسیع‌تر به منظور تغییر رفتار یک دولت به شمار می‌روند. آنها را به خودی خود نمی‌توان به عنوان یک راهبرد محسوب کرد.

تحریم‌ها از دیرباز به عنوان یک گزینه برای تأثیرگذاری بر مذاکرات یا تغییر رفتار یک کشور خارجی یا یک گروه مشخص، بدون نیاز به برخورد نظامی، مورد استفاده سیاستگذاران ایالات متحده بوده است. ایالات متحده طی ۲ قرن گذشته دهها بار از تحریم‌ها سود جستته و به بهبود بخشیدن نحوه به کار بردن آنها ادامه داده است. هدف از برقراری تحریم‌ها ایجاد هزینه برای دولت‌ها، یا افراد و نهادهایی است که به اقدامات مغایر با سیاست خارجی ایالات متحده، از جمله نقض حقوق بشر یا اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی، می‌ورزند. ایالات متحده از تحریم‌ها به منظور ایجاد انگیزه برای دیگر کشورها یا هدف واداشتن آنها به پیروی از قطعنامه‌های سازمان ملل متحد

۱ کنگره

از اصلی‌ترین نقش‌آفرینان تحریم علیه جمهوری اسلامی ایران بوده است که مهم‌ترین بخش تحریم‌ها و مهم‌ترین و اثرگذارترین تحریم‌هایی که در جدول زیر خواهد آمد مربوط به عملکرد کنگره در رابطه با ایران است. کنگره آمریکا که متشکل از مجلسین سنا و نمایندگان آن کشور است مهم‌ترین نقش را در موضوع تحریم‌های گسترده در طول سالیان گذشته ایفا کرده است. در تمام قوانین مصوب، کنگره حوزه‌های مختلف تحریم (مالی، تسلیحاتی، سرمایه‌گذاری و…) را هدف قرار داده است. از این رو سخت‌ترین بخش مربوط به موضوع تحریم‌های ایران قوانین مصوب کنگره است که برای برداشتن آنها در اکثر مواقع نیازمند قانونگذاری مجدد کنگره است. هرچند در معدود مواردی رئیس‌جمهور می‌تواند راسا اقدام کند.

قانون تحریم‌های جامع ایران، پاسخگویی و کاهش سرمایه‌گذاری/۲۰۱۰

تحریم	بخش	هدف	امکان تعلیق تحریم	امکان برداشتن تحریم
تخصیص بودجه برای عملیات خارجی Foreign Operations/Appropriations	۷۰۴۱(c)	فرآورده‌های نفتی پالایش شده	به هیچ وجه	در اختیار کنگره
تحریم‌های عراق مصوب ۱۹۹۰ Iraq Sanctions/ Act of 1990	۷۰۷۰(b)(۱)	کمک‌های هسته‌ای روسیه به ایران	در اختیار رئیس‌جمهور	در اختیار کنگره
تحریم‌های ایران / مصوب ۱۹۹۰ Iraq Sanctions/ Act of 1990	۵۸۶G	تکنولوژی هسته‌ای	لغو	در اختیار کنگره
منع گسترش تسلیحات ایران-عراق / مصوب ۱۹۹۲ Iran–Iraq arms non-proliferation Act of 1992	۱۶۰۳	تسلیحات و تکنولوژی هسته‌ای	لغو (۶ تا ۱۲ ماه)	در اختیار کنگره
	۱۶۰۴	تکنولوژی WMD	لغو (۶ تا ۱۲ ماه)	در اختیار کنگره
	۱۶۰۵	تکنولوژی WMD	لغو (۶ تا ۱۲ ماه)	در اختیار کنگره
	۵(a)	بخش‌های مربوط به نفت و پتروشیمی	لغو (۶ تا ۱۲ ماه)	در اختیار کنگره
	۵(b)(۱)	تکنولوژی WMD	لغو (۶ تا ۱۲ ماه)	در اختیار کنگره
	۵(b)(۳)	استخراج، تولید و حمل و نقل اورانیوم	لغو (۶ تا ۱۲ ماه)	در اختیار کنگره
گسترش انرژی هسته‌ای ایران / مصوبه پیشگرایانه ۲۰۰۲ Iran Nuclear Proliferation Prevention Act of 2002	۱۲۴۳(b)	کمک‌های IAEA در بخش تکنولوژی هسته‌ای	به هیچ وجه، فقط در صورت صلاحدید وزیر خارجه	در اختیار کنگره
	۱۰۴(c)(۲)	فعالیت‌ها و مذاکرات مالی	لغو	با تاییدرئیس‌جمهور
	۱۰۴(c)(۴)	صنعت ملی نفت ایران و شرکت‌های نفت‌کش	لغو	با تاییدرئیس‌جمهور
قانون تحریم‌های جامع ایران، پاسخگویی و کاهش سرمایه‌گذاری/۲۰۱۰ CIADA/Comprehensive Iran Sanctions, Accountability and Divestment Act of 2010	۱۰۸	اجرای تحریم‌های سازمان ملل	با تشخیص رئیس‌جمهور	با تاییدرئیس‌جمهور
	۳۰۳	تکنولوژی WMD	لغو (۱۲ ماه)	با تاییدرئیس‌جمهور
	۱۲۴۵(b)	پولشویی	لغو (۴ تا ۶ ماه)	با تاییدرئیس‌جمهور
	۱۲۴۵(d)(۱)	معاملات و مذاکرات مالی	لغو (۴ تا ۶ ماه)	با تاییدرئیس‌جمهور
	۱۲۴۵(d)(۳)	صادرات نفت	لغو (۴ تا ۶ ماه)	با تاییدرئیس‌جمهور
	۲۱۱	بیمه کشتیرانی و حمل و نقل دریایی برای تکنولوژی‌های دومنظوره	لغو	با تاییدرئیس‌جمهور
	۲۱۲	بیمه نفت‌کش‌ها (حمل و نقل دریایی نفت)	لغو	با تاییدرئیس‌جمهور
	۲۱۳	بدهی‌های دولتی ایران	لغو	با تاییدرئیس‌جمهور
	۲۱۷	بانک مرکزی ایران	بسته به نظر رئیس‌جمهور	با تاییدرئیس‌جمهور
	۲۱۸	معاملات و مذاکرات مالی	لغو	با تاییدرئیس‌جمهور
کاهش تهدید ایران و حقوق بشر در سوریه / مصوب ۲۰۱۲ Iran Threat Reduction and Syrian Human Rights Act of 2012	۲۲۰	اطلاع‌رسانی بازرگانی و تجاری	باصلاحیدرئیس‌جمهور	با تاییدرئیس‌جمهور
	۱۲۲۱(۱)	مقامات رسمی که در گیر برنامه هسته‌ای ایران هستند	لغو	با تاییدرئیس‌جمهور
	۳۰۲	معاملات و مذاکرات مالی	لغو	با تاییدرئیس‌جمهور
	۳۰۳	موسسات مستقلی که تحت تحریم‌های سازمان ملل هستند	لغو	باصلاحیدرئیس‌جمهور
	۵۰۱	بخش آموزش در زمینه‌ها و علوم خاص	به هیچ‌وجه	با تاییدرئیس‌جمهور
	۵۰۴	بازگرداندن درآمدهای نفتی	باصلاحیدرئیس‌جمهور	در اختیار کنگره
	۱۲۴۴(c)(۳)(A)	بخش‌های کشتیرانی و کشتی‌سازی	لغو(۶ ماه)	در اختیار کنگره
	۱۲۴۴(c)(۳)(B)	بخش بنادر	لغو (۶ ماه)	در اختیار کنگره
	۱۲۴۴(c)(۳)(C)	داد و ستدهای مالی	لغو (۶ ماه)	در اختیار کنگره
	۱۲۴۴(d)(۱)(A)	بخش‌های انرژی و کشتیرانی	لغو (۶ ماه)	در اختیار کنگره
	۱۲۴۵(a)(۱)	فلزات گرانبها و نیمه پرداخته شده	لغو (۶ ماه)	در اختیار کنگره
	۱۲۴۶(a)(۱)	خدمات بیمه‌ای	لغو (۶ ماه)	در اختیار کنگره
	۱۲۴۷(a)	داد و ستدهای مالی	لغو (۶ ماه)	در اختیار کنگره

منابع
1-2014Danny Vinik/Strategic Moves: Using Smart Sanctions in the 21st Century
۲- محسن عمادی فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و ششم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۱
3-Easing US and EU Sanctions on Ira/n Kenneth Katzman. Atlantic Council of the United State
4-The US and Iran: Sanctions, Energy, Arms Control, and Regime Change / Anthony H. Cordesman, Chloe Coughlin-Schulte, and Bryan Gold. Center for Strategic and International Studies
5-Conditional Sanctions and Repeal Authority: A Mechanism for Legislative-Executive Cooperation on Negotiations with IranCharles Wald, Charles Robb, and Blaise Misztal. Bipartisan Policy Center
6-Spider Web: The Making and Unmaking of Iran Sanctions/International Crisis Group
7-Iran Sanctions/Kenneth Katzman. Congressional Research Service
۸- همچنین بنگرید به: http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/iran.aspx

۲ دستورالعمل‌های اجرایی

صادر شده از سوی رئیس‌جمهور آمریکا

ریاست جمهوری آمریکا با تکیه بر قدرت ناشی از قانون اساسی آمریکا و در راستای تأمین منافع ملی آمریکا و امنیت ملی آن کشور می‌تواند راسا یا در امتداد قانونگذاری کنگره دستورالعمل‌های اجرایی صادر کند. از این رو در موضوع تحریم ایران رؤسای مختلف جمهوری آمریکا دستورالعمل‌های قانونی را برای اجرا و تشدید تحریم علیه ایران امضا کرده‌اند. این بخش از تحریم‌ها برای تعلیق یا برداشتن عموماً نیازمند فرامین اجرایی جدیدی از سوی رئیس‌جمهور آمریکا است. جدول مقابل نشان‌دهنده مجموعه اقدامات و سیاست‌های آمریکا در طول سالیان گذشته در قالب فرامین اجرایی رؤسای جمهوری آمریکا در موضوع تحریم ایران است.

۳ اقدامات تحریمی اتحادیه اروپایی

اتحادیه اروپایی متشکل سیاسی و اقتصادی متشکل از ۲۸ کشور در قاره اروپاست که با نام اختصاری EU خوانده می‌شود. این اتحادیه در اصل گسترش یافته جامعه اقتصادی اروپاست که در سال ۱۹۵۷ با همکاری ۶ کشور اروپایی تشکیل شد. از آن زمان به بعد اتحادیه به سرعت گسترش یافت، اعضای بیشتری پیدا کرد و حیطه کارش وسیع‌تر شد. این اتحادیه هم‌زمان با اوج گرفتن موضوع هسته‌ای ایران و از شروع مذاکرات هسته‌ای، همواره یکی از طرف‌های درگیر در این موضوع بوده است. هرچند اتحادیه اروپایی در بردارنده هویت مستقل سیاسی از آمریکا است. اما در موضوع هسته‌ای ایران همراهی حداکثری را با آمریکا داشته است. این همراهی و هم موضعی در قالب تحریم‌های اتحادیه اروپایی نیز ادامه یافت و اتحادیه اروپایی برای همراه نشان دادن خود در موضوع تحریم‌ها با تصویب سه مصوبه در نهادهای قانونگذاری خود باعث سنگین‌تر شدن بار تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران شد. جدول مقابل مجموعه اقدامات اتحادیه اروپایی را در موضوع تحریم و چگونگی لغو یا تعلیق تحریم‌های تصویب شده نشان می‌دهد.

تحریم	هدف	الزامات تعلیق تحریم‌ها	الزامات حذف تحریم‌ها
E.O. ۱۲۹۳۸	کمک‌های خارجی، اعتبارات و تسلیحات	در اختیار رئیس‌جمهور	در اختیار رئیس‌جمهور
E.O. ۱۲۹۵۷	بخش نفت خام	در اختیار رئیس‌جمهور	اقدام کنگره
E.O. ۱۲۹۵۹	بخش نفت خام	در اختیار رئیس‌جمهور	در اختیار رئیس‌جمهور
E.O. ۱۳۲۸۲	بلوکه کردن دارایی‌ها	در اختیار رئیس‌جمهور	در اختیار رئیس‌جمهور
E.O. ۱۳۵۷۴	مساعدت‌ها (وام) و مبادلات بازرگانی	باصلاحیدرئیس‌جمهور	در اختیار کنگره
E.O. ۱۳۵۹۰	بخش‌های انرژی و پتروشیمی	باصلاحیدرئیس‌جمهور	در اختیار کنگره
E.O. ۱۳۵۹۹	دارایی‌های بلوکه شده، بانک مرکزی	باصلاحیدرئیس‌جمهور	با تاییدرئیس‌جمهور
E.O. ۱۳۶۲۲	مبادلات و مذاکرات مالی	باصلاحیدرئیس‌جمهور	باصلاح دیدرئیس‌جمهور
E.O. ۱۳۶۲۸	مبادلات و مذاکرات بازرگانی، دارایی‌های بلوکه شده و تسلیحات	باصلاحیدرئیس‌جمهور	باصلاحیدرئیس‌جمهور
E.O. ۱۳۶۴۵	ارز ایران، مبادلات و مذاکرات مالی	باصلاحیدرئیس‌جمهور	باصلاحیدرئیس‌جمهور

تحریم	هدف	الزامات تعلیق تحریم‌ها	الزامات حذف تحریم‌ها
CFSP, Council/۱۴/۲۰۰۷ Council Common Position مصوبه ۲۰۰۷/۴۲۳	تسلیحات، مبادلات بازرگانی و بلوکه کردن دارایی‌ها	تصمیم‌متفق‌الرای شورای اتحادیه اروپایی	تصمیم‌متفق‌الرای شورای اتحادیه اروپایی
CFSP, Council/۴۳/۲۰۱۰ Council Decision مصوبه ۲۰۱۰/۱۹۶۱	تسلیحات، تکنولوژی‌های دو منظوره، اسناد دارایی‌ها و مبادلات و مذاکرات بازرگانی، تجارت، حمل و نقل، انرژی و بخش‌های بیمه ای، آموزش در زمینه‌های حساس	تصمیم‌متفق‌الرای شورای اتحادیه اروپایی	تصمیم‌متفق‌الرای شورای اتحادیه اروپایی
CFSP, Council/۳۵/۲۰۱۲ Council Decision مصوبه ۲۰۱۲/۲۶۷	تسلیحات، مبادلات بازرگانی، اسناد دارایی‌ها، فلزات خام یا نیمه فرآوری شده، صادرات نفت و گاز خام، انرژی، بیمه، صنایع کشتی‌سازی و بخش‌های مربوط به حمل و نقل	تصمیم‌متفق‌الرای شورای اتحادیه اروپایی	تصمیم‌متفق‌الرای شورای اتحادیه اروپایی

۴ تحریم‌های سازمان ملل

سازمان ملل متحد و رکن صلاحیت‌دار آن برای تأمین امنیت جهانی یعنی شورای امنیت در موضوع تحریم‌های اعمال شده در پرونده هسته‌ای ایران، همانند سه ضلع دیگر مربع تحریم‌ها به نقش‌آفرینی موثری روی آورد. از این رو شوروی امنیت سازمان ملل با اعمال تحریم‌ها در قالب قطعنامه‌های های چهارگانه به ایفای نقش پرداخته است. سازمان ملل در موضوع تحریم به ۲ روش زیر اقدام کرده است.

الف – تحریم‌های تجاری: تحریم‌های تجاری، واردات به کشور تحت تحریم و صادرات از آن

کشور را محدود می‌کند. این محدودیت ممکن است جامع باشد مانند تحریم عراق یا نمی‌تواند گزینشی باشد که فقط برخی کالا‌های خاص را محدود می‌کند. تحریم‌های جامع در اگوست سپتامبر ۱۹۹۰ علیه عراق برای اجبار آن کشور به عقب‌نشینی از کویت اعمال شد. همچنین در آوریل ۱۹۹۲ بار دیگر تحریم جامع علیه آن کشور برای اجرای قطعنامه ۶۸۷ شورای امنیت متعاقب عملیات توفان صحرا اعمال شد. تحریم‌های همه‌جانبه همچنین علیه یوگسلاوی سابق (۱۹۹۶–۱۹۹۱) و سریبستان و مونته‌نگرو (۱۹۹۶–۱۹۹۱) و هائیتی (۱۹۹۳) اعمال شد.

تحریم	هدف	الزامات تعلیق تحریم‌ها	الزامات حذف تحریم‌ها
قطعنامه ۱۲۳۷	تکنولوژی‌های دو منظوره، اسناد دارایی‌ها، آموزش در زمینه‌های حساس	بنابر تصمیم شورای امنیت سازمان ملل	بنابر تصمیم شورای امنیت سازمان ملل
قطعنامه ۱۲۴۷	تکنولوژی‌های دو منظوره، اسناد دارایی‌ها، تسلیحات	بنابر تصمیم شورای امنیت سازمان ملل	بنابر تصمیم شورای امنیت سازمان ملل
قطعنامه ۱۸۰۳	تکنولوژی‌های دوگانه، اسناد دارایی‌ها	بنابر تصمیم شورای امنیت سازمان ملل	بنابر تصمیم شورای امنیت سازمان ملل
قطعنامه ۱۹۲۹	تکنولوژی‌های دو منظوره، مبادلات و مذاکرات بازرگانی، اسناد دارایی‌ها، تسلیحات	بنابر تصمیم شورای امنیت سازمان ملل	بنابر تصمیم شورای امنیت سازمان ملل

بنابر این فارغ از نتیجه گفت‌وگو‌های سخت و فشرده و تفسیرگی که اکنون در جریان است نوشتار حاضر گوشیده است در تبیین یکی از جنبه‌های سخت موضوع (تحریم‌ها) گامی به جلو بردارد. تنوع موضوع تحریم‌ها، چند گانه بودن منشأ قانونگذاری، تکرار حوزه‌ها و نهادهای ایرانی تحریم شده در قوانین مختلف و مهم‌تر از همه نقش آفرینی نهادهای سیاسی چون کنگره آمریکا، شورای امنیت سازمان ملل و اتحادیه اروپایی باعث شده است تحریم‌ها و بحث بر سر برداشتن آن، یکی از غامض‌ترین مباحث درگیر در موضوع پرونده هسته‌ای ایران شود. پیچیدگی این موضوع تا آن اندازه است که می‌توان به نتیجه نرسیدن یا رسیدن مذاکرات را منوط به چگونگی حل و فصل موضوع تحریم‌ها دانست.